

Dassault Havacılık 100 Yaşında... ...Türk Tayyare Mühendisliği?

Can EREL
Uçak Mühendisi
can.ereel@canerel.com.tr

Yıllar önce meslektaş büyüğüm Şükrü ER'in kaleme aldığı "*İki Uçak Mühendisinin Hikayesi: Ali YAR ve Marcel DASSAULT*" başlıklı makaleyi okuduğumda yaz(a)mamıştım; istememişim daha da fazlasını yazmak!

... o yazıyı da web sitemin "[Can'ca Güncel & Mesleki Çalışmalar](#)" sayfasında yer alan "*Değerlendirme Serisi - Meslek*" bölümünde "*Yazıl(a)mamış Yazı...*" olarak yayınlamakta idim...

Dassault Havacılık 100'ncü yıldönümünü Grand Palais'de düzenlenen bir gala ile kutlamış; Türkiye temsilcileri Soylu Havacılık Yönetim Kurulu Başkanı Alişan bey'in güzel fotoğraflarla da süslediği mesajında bu haberi okurken o coşkuyu yüreğimde duyarken yaz(a)madığım o yazıyı yeniden hatırladım...

Dassault Havacılık 100'ncü Yıldönümü Kutlamaları @ Grand Palais - Paris, Fransa © Alişan SOYLU

Öncelikle, Dassault Havacılık Ailesini ve bu saygın havacılık kuruluşu ile Türkiye'de yıllardır saygın bir işbirliği yapagelen Soylu Havacılık Ailesini, paylaştığı fotoğrafa müteşekkir olduğum, Alişan beyin şahsında tebrik ediyorum.

Dassault isminin, Türk uçak mühendisleri açısından farklı bir yeri ve bu yerin de Türk havacılığı açısından çok farklı bir anlamı vardır; meslektaş büyüğüm Şükrü ER'in yazısından öğrendiklerime göre özetleyeyim:

Marcel DASSASULT ve Ali YAR, henüz havacılık endüstrisinin olmadığı bir dönemde Paris, Fransa'da Aeronotik ve Makine İnşaatı Yüksek Mühendis Mektebi (L'ecole Nationale Superieure de L'aeronautique) öğrencileridir. Ali YAR, dünyanın üçüncü ve İlk Türk Tayyare Yüksek Mühendisi olarak Marcel DASSASULT'tan önce mezun olmuştur.

Marcel DASSASULT (22 January 1892 – 17 April 1986)

- Fransada havacılık endüstrisinin kurucu öncüsü olarak I. Dünya Savaşı sırasında servet sahibi olmuştur.
- II. Dünya Savaşı sırasında hapis olmuş, bir müddet Buchenwald Toplama Kampında kalmıştır.
- II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın ses hızı (mach) üzerinde uçan ilk uçağı "Mystere II" uçağını üretmiş ve Mirage serisi başlamıştır. Bazı uçak modelleri havacılık tarihinin en çok satanları arasındadır.
- Havacılık endüstrisi yanında maliye, emlakçılık, yayıncılık, şarap üretimi ve film endüstrisinde de faaliyetleri vardır.
- Şirketleri 1936 ve 1981 yıllarında iki kez devletleştirilmiştir; en sonucusunda şirketleri kontrol edebilecek sermayeyi elinde tutabilmiştir.
- İşlerini Champs Elysees'deki "Jour de France" dergisi merkezinden yürütmüştür.
- Uzun yıllar Fransa meclisi ve senatosu üyesi olmuştur.
- Ölümünü tüm siyasi partiler ve sendikalar saygı duruşu ile karşılamıştır.

Ordinaryüs Profesör Dr. Ali YAR (1884 - 3 Nisan 1965)
Müsellesatçı (trigonometrici) **Ali YAR**

- 1908 Mekteb-i Sultânî (Galatasaray Lisesi) - 10 yıllık okulu 6 yılda birincilikle bitirerek..
- 1909 Sorbon Darülfünunu
- 1910 L'ecole Nationale Superieure de L'aeronautique
- 1912 Türkiye Galatasaray Matematik Muallim Muavini
- 1915 Darülfünun-ı Şahane, Fen Medresesi (bugünkü İstanbul Üniversitesi)
- 1927 Mühendis Mekteb-i Alisi (bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi)
- 1933 Üniversite Reformu'nda Fen Fakültesi'nde Ordinaryüs Profesörlük ünvanı
- 1933-1938 İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı

Makine Mühendisleri Odası'na 1966 yılında kayıtlı 135 uçak mühendisi vardır; bunlardan havacılık ile ilişkisini kesmeyen 15-20 kişi bulunabiliyor; öğretim üyeleri dahil... Bir çoğu, değil havacılık, mühendislikle bile uğraşmıyor...

Şükrü ER'in "İki Uçak Mühendisinin Hikayesi: Ali YAR ve Marcel DASSAULT" başlıklı makalesinde bir dönemin mühendislik eğitimi ve zihniyetini belirtmesi yönünden, Çağatay ULUÇAY ve Enver KARATEKİN'in "Yüksek Mühendis Okulu" kitabında yer alan Ord. Prof. Dr. Ali YAR'ın ağzından anılarının özetlendiği bölüm de dikkat çekici ve hüznü vericidir; özellikle de çağdaş kimliğe ve ilerici uygulamalara sahip, 20 Mart 1909 günü Mühendis Mekteb-i Alisi ilk müdürü olmuş Refik (FENMEN) Bey ile ilgili tespitler...

Ayrıca, Şükrü ER'in,

"Çoğu Hava Kuvvetleri tarafından okutulan bu uçak mühendisleri, tatbik edilen ücret ve yetki-sorumluluk sistemi nedeni ile teşkilattan kaçırılmışlardır; bugün dahi sayıları ancak birkaç olan ve mesleği terk etmeyen genç uçak mühendisleri asgari ücrete yakın bir parayla çalıştırılmıştır. Sivil uçak mühendisleri ise askerlik görevlerini piyade ve istihkâm sınıflarında geçirmişlerdir ve yerlerinde yabancı uçak mühendisleri çalıştırmışlardır.

Milyonlar sarfi ile yetiştirilen bu gençlerin gerek toplum tarafından harcanması, gerekse kendilerinin mesleklerine beraberlik içinde sahip çıkmamaları memleket için büyük kayıp olmuştur. Ord. Prof. Dr. Ali YAR, memleketimize öğretmen olarak yaptığı büyük hizmetlere rağmen, havacılık yönünden bu kayıpların ilkidir."

ifadesinde de özellikle II. Dünya Savaşı sonrası ile başlayan ve Marshall Yardımları (1948-1951) dönemi ile ağırlaşarak etkileri 1970'li yılların ortasına kadar süren ulusal havacılık - uzay endüstrilerimizin "üzerine ölü toprağı serilmiş" ifadesi ile tanımlanabilecek durgunluk dönemlerine de ışık tutan tespitler mevcuttur.

Tayyare Yüksek Mühendisi mesleğine aynı okulda sahip olan iki meslektaşın farklı toplumlarda hayat ve mesleki kariyerlerinin gelişme şekli o kadar net ve açıktı ki; 20 yıl önce okuduktan sonra yaz(a)mamış ve tek "nokta" ile bırakmıştım. Şimdi de ancak özetleyebildim...

... umarım, bu kez makalem ve kaynaklarım düşündürür ve daha uyarıcı olur!

Dassault Havacılık 100'ncü yıldönümünü kutlama vesilesi ile Ord. Prof. Dr. Ali YAR'ı, Marcel DASSASULT'u ve mesleğimin oluşumu ve gelişimine katkı sağlamış, destek olmuş büyüklerimden gökyüzü sonsuzluğuna uğurladıklarımızı rahmet, hala yolumuza ışık tutanları minnet ile anıyorum; bir kez daha....

... iyi ki var oldular; halâ varlar!

KAYNAKÇA :

1. Ahmed Yüksel ÖZEMRE; "[Galatasaray Mekteb-i Sultânî'sinde Sekiz Yılım](#)"; Kitap ISBN 975-6444-35-5; Kubbealti Neşriyatı; İstanbul, 2006.
2. Çağatay ULUÇAY, Enver KARATEKİN; "[Yüksek Mühendis Okulu \(Yük. Mühendis ve Yük. Mimar Yetiştiren Müesseselerin Tarihi\)](#)"; İstanbul Teknik Üniversitesi; İstanbul, 1958.
3. Can EREL; "[Can'ca Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar](#)"; Kitap ISBN 978-605-125-753-2; CE; İstanbul 2014.
4. Can EREL; "[Yazıl\(a\)mamış Yazı...](#)"; Boston-MA; Mayıs 1996.
5. Şükrü ER; "[İki Uçak Mühendisinin Hikayesi: Ali YAR ve Marcel DASSAULT](#)"; Aralık 1986.